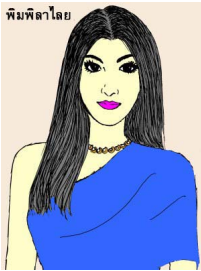

เสภาขุนช้างขุนแผน

ผู้แต่ง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้กวีแต่ง

ลักษณะการแต่ง กลอนเสภา

เรื่องย่อ

ขุนช้างขุนแผนเป็นเรื่องราวความรักที่จบลงด้วยความเศร้า เป็นวรรณคดีที่สะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียม

ประเพณีของคนไทยในอดีตได้เป็นอย่างดี ถือว่าเป็นวรรณคดีที่มรดกที่ทรงคุณค่ายิ่ง ในรัชกาลของสมเด็จพระ

พระพันวษามีครอบครัวอยู่ ๓ ครอบครัว คือ ครอบครัวของขุนไกรพลพ่าย รับราชการทหาร มีภรรยาชื่อ

นางทองประศรี มีลูกชายด้วยกันชื่อ พลายแก้ว ครอบครัวของขุนศรีวิชัย เศรษฐีใหญ่ของเมืองสุพรรณบุรี รับราชการ

เป็นนายกองกรมข้างนอก ภรรยา ชื่อ นางเทพทอง มีลูกชาย ชื่อ ขุนช้าง ซึ่งหัวล้านมาแต่กำเนิด และครอบครัวของ

พันศรีโยธาเป็นพ่อค้า ภรรยาชื่อ ศรีประจันมีลูกสาวรูปร่างหน้าตางดงามชื่อนางพิมพ์ลาไล วันหนึ่งสมเด็จพระ

พระพันวษามีประสงค์จะล่าควายป่าจึงสั่งให้ขุนไกรปลุกปล้ำพลาและต้อนควายเตรียมไว้แต่ควายป่าเหล่านั้นแตกตื่น

ไม่ยอมเข้าคอก ขุนไกรจึงใช้หอกแทงควายตายไปมากมายที่รอดชีวิตก็มีแต่หนีเข้าป่าไป สมเด็จพระพันวษา

โกรธมากสั่งให้ประหารชีวิตขุนไกรเสีย เมื่อนางทองประศรีได้ข่าวรีบพาพลาแก้วหนีไปอยู่ที่เมืองกาญจนบุรี

ต่อมาพวกโจรจันทรขึ้นปล้นบ้านของขุนศรีวิชัยและฆ่าขุนศรีวิชัยตาย ส่วนพันศรีโยธาเดินทางไปค้าขายต่างเมือง

พอลกลับมาถึงบ้านก็เป็นไข้ป่าตาย เมื่อพลาแก้วอายุได้ ๑๕ ปี ก็บวชเณรเรียนวิชาอยู่ที่วัดส้มใหญ่ แล้วย้ายไปเรียน

ตอนที่วัดป่าเลไลยก์ ต่อมาที่วัดป่าเลไลยก์จัดให้มีเทศน์มหาชาติ เณรพลายแก้วเทศน์กัณฑ์ขันธ์ที่ ซึ่งนางพิมพิลาไลย เป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์ นางพิมเลื่อมใสมากจนถึงกับเปลี่ยนผ้าสไบบุชากัณฑ์ เทศน์ขุนช้างเห็นเช่นนั้นก็เปลี่ยน ผ้าห่มของตนวางเคียงกับผ้าสไบของนางพิม อธิษฐานขอให้ได้นางเป็นภรรยา ทำให้นางพิมโกรธมาก ต่อมา เณรพลายแก้วก็สึกแล้วให้นางทองประศรีมาสู่ขอนางพิมและแต่งงานกัน เมื่อขุนแผนและนางพิมแต่งงาน ได้ไม่นานกรุงศรีอยุธยาได้ข่าวว่ากองทัพเชียงใหม่ ได้ตีเมืองเชียงทอง ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระพันวษากถามหาเชื้อสายของขุนไกร ขุนช้างซึ่งเข้าไปรับราชการอยู่จึงเล่าเรื่องราว ความเก่งกล้า สามารถของพลายแก้ว เพื่อหวังจะพรากรพลายแก้วไปให้ห่างไกลนางพิม สมเด็จพระพันวษาจึงให้ไปตามตัวมาแล้ว แต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพไปรบกับเมืองเชียงใหม่และได้ชัยชนะ นายบ้านแสนคำแมนแห่งหมู่บ้านจอมทอง เห็นว่า พลายแก้วกับพวกทหารไม่ได้เบียดเบียนให้ชาวบ้าน เดือดร้อนจึงยกนางลาวทองลูกสาวของตนให้เป็นภรรยาของ พลายแก้ว ทางด้านพิมพิลาไลยเมื่อสามีจากไปทัพได้ไม่นานก็ป่วยหนักรักษาเท่าไรก็ไม่หาย ขริ้วดาววัดป่าเลไลยก์ แนะนำให้เปลี่ยนชื่อเป็นวันทอง อากาศใช้จึงหาย ขุนช้างทำอุบายนำหม้อใหม่ใส่กระดูกไปให้นางศรีประจันกับ นางวันทองดู ว่าพลายแก้วตายแล้วและขู่ว่านางวันทองจะต้องถูกคุมตัวไว้เป็นม่ายหลวงตามกฎหมาย นางวันทองไม่เชื่อ แต่นางศรีประจันคิดว่าจริง ประกอบกับเห็นว่าขุนช้างเป็นเศรษฐีจึงบังคับให้นางวันทองแต่งงาน กับขุนช้าง นางวันทองจำต้องตามใจแม่แต่นางก็ไม่ยอมเข้าหอ ขณะนั้นพลายแก้วกลับมาถึงกรุงศรีอยุธยาและได้ บรรดาศักดิ์เป็นขุนแผนแสนสะท้าน เมื่อพานางลาวทองกลับสุพรรณบุรี นางวันทองเห็นขุนแผนพากรรยาใหม่ มาด้วย ก็โกรธด่าทอโต้ตอบกับนางลาวทองและสืบทอดกัณฑ์ขันธ์ขุนแผน ทำให้ขุนแผนโมโหพานางลาวทองไปอยู่ที่กาญจนบุรี ส่วนนางวันทองก็ตกเป็นภรรยาของขุนช้างอย่างจำใจ ต่อมาขุนช้างและขุนแผนเข้าไปรับการอบรม ในวังและได้เป็นมหาดเล็กเวรทั้ง ๒ คน วันหนึ่งนางทองประศรีให้คนมาส่งข่าวว่านางลาวทองป่วยหนัก ขุนแผนจึง ผากเวรไว้กับขุนช้างแล้วไปดูอาการของนางลาวทอง ตอนเช้าสมเด็จพระพันวษากถามถึงขุนแผนขุนช้างบอกว่า ขุนแผนป็นกำแพงวังหนีไปหาภรรยา สมเด็จพระพันวษาโกรธตรัสให้ขุนแผนตระเวนด่านที่กาญจนบุรี ห้ามเข้าผ้า และ ธิบนางลาวทองเข้าเป็นหม้ายหลวง ขุนแผนได้ทราบเรื่องก็โกรธขุนช้าง คิดจะแก้แค้นแต่ยังมีกำลังไม่พอ จึงออกตระเวนป่าไปโดยลำพัง คิดจะหาอาวุธ ม้า และกุมารทอง สำหรับป้องกันตัว ได้ตระเวนไปจนถึงถิ่นของ หมื่นหาญนักเลงใหญ่ จึงได้เข้าสมัครเข้าไปอยู่ด้วย เพราะหวังจะได้บวคลูกสาวของหมื่นหาญ ขุนแผนได้ทำตัว

นอนนุ่มและตั้งใจทำงานเป็นอย่างดีจนเป็นที่รักใคร่ของหมื่นหาญ จนถึงกับออกปากยกลูกสาวให้แต่งงานด้วย
พอได้แต่งงานกับบัวคลี่แล้ว ขุนแผนก็ไม่ยอมทำงานร่วมกับหมื่นหาญ ทำให้หมื่นหาญโกรธเคืองขุนแผน
เพราะขุนแผนอยู่ยงคงกระพันจึงให้บัวคลี่ใส่ยาพิศลงในอาหารให้ขุนแผนกิน แต่ผีพรายมาบอกให้รู้ตัวขุนแผนจึง
ทำอุบายเป็นไข้ไม่ยอมกินอาหารแล้วออกปากขอลูกจากบัวคลี่ นางไม่รู้ความหมายก็ออกปากยกลูกให้ขุนแผน
ขณะที่บัวคลี่นอนหลับขุนแผนก็ผ่าท้องนางแล้วนำลูกไปทำพิธี ตอนเช้าหมื่นหาญและภรรยาเห็นว่าลูกสาวถูก
ผ่าท้องตายก็ติดตามขุนแผนไป แต่ก็สู้ขุนแผนไม่ได้ ขุนแผนเสกกุมารทองสำเร็จ จึงออกเดินทางต่อไป แล้วไปหา
ช่างตีดาบ หาเหล็ก และเครื่องใช้ต่าง ๆ เตรียมไว้ตั้งพิธีตีดาบ จนสำเร็จ ดาบนี้นี้ให้ชื่อว่า ดาบฟ้าฟื้น ไขเป็นอาวุธ
ต่อไป หลังจากนั้นเดินทางไปหาม้า ได้ไปพบคนจะจัดซื้อม้าหลวง ได้เห็นลูกม้าลูกม้าตัวหนึ่งมีลักษณะถูกต้องตาม
ตำราที่ชอบใจ จึงได้ออกปากซื้อ เจ้าหน้าที่ก็ขายให้ในราคาถูก ขุนแผนจึงเสกหญ้าให้ม้ากิน และนำมาฝึกจนเป็น
ม้าแสนรู้ให้ชื่อว่าม้าสีหมอก เมื่อได้กุมารทอง ดาบฟ้าฟื้นและม้าสีหมอกครบตามความตั้งใจแล้วก็เดินทางกลับบ้าน
คิดจะไปแก้แค้นขุนช้าง แม่ทองประศรีมารดาห้ามปรามก็ไม่ฟัง ได้เดินทางออกจากกาญจนบุรีไปยังสุพรรณบุรี
ขึ้นเรือนขุนช้าง ได้นางแก้วกิริยาลูกสาวพระยาสุโขทัยที่นำมาเป็นตัวจำนำไว้ในบ้านขุนช้างเป็นภรรยา แล้วพา
วันทองหนีออกจากบ้าน ขุนช้างตื่นได้ออกติดตามแต่ตามไม่ทัน ได้ไปทุลพ้อง สมเด็จพระพันวษาให้กองทัพ
ออกติดตาม ขุนแผน ขุนแผนไม่ยอมกลับได้ต่อสู้กับกองทัพทำให้ขุนเพชร ขุนรามถึงแก่ความตาย กองทัพต้องถอย
กลับกรุง ขุนแผนจึงกลายเป็นกบฏ ต้องเที่ยวเร่ร่อนอยู่ในป่า จนนางวันทองตั้งท้องแก่ใกล้คลอด ขุนแผนสงสาร
กลัวนางจะเป็นอันตรายจึงยอมเข้ามาพบกับพระพิจิตร พระพิจิตรได้ส่งตัวเข้าสู่คดี ขุนแผนชนะคดีและได้
นางวันทองคืน ขุนแผนมีความคิดถึงลาวทอง ได้ขอให้จมีนศรีช่วยขอให้ ขุนแผนถูกกริ้ว และถูกจำคุก นางแก้วกิริยา
จึงตามไปปรนนิบัติในคุก วันหนึ่งขณะที่นางวันทองมาเยี่ยมขุนแผน ช่างได้มาอุคนางวันทองไปจนนางวันทอง
คลอดลูกให้ชื่อว่าพลายงาม เมื่อขุนช้างรู้ว่าไม่ใช่ลูกของตัวเองจึงหลอกพลายงามไปฆ่าในป่าแต่ผีพรายของขุนแผน
ช่วยไว้ นางวันทองบอกความจริงและได้ให้พลายงามเดินทางไปอยู่กับย่าทองประศรีที่กาญจนบุรี พลายงามอยู่กับย่า
จนโต ได้บวชเป็นเณรและเล่าเรียนวิชาความรู้เก่งกล้าทั้งเวทมนตร์คาถาและการสงคราม เมื่อมีโอกาสขุนแผน
ได้ให้จมีนศรีนำพลายงามเข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็ก เมื่อมีศึกเชียงใหม่ พลายงามได้อาสาออกรบและทูลขอ
ประทานอภัยโทษให้พ่อเพื่อไปรบ ขุนแผนและนางลาวทองจึงพ้นโทษ ขณะที่เดินทางไปทำสงครามนั้นผ่านเมือง

พิจิตร์ ขุนแผนจึงแฉะเยี่ยมพระพิจิตร์ เมื่อพลายงามได้พบนางศรีมาลาลูกสาวพระพิจิตร์ก็หลงรัก จึงได้ลอบ

เข้าหานาง ขุนแผนจึงทำการหมั้นหมายไว้ เมื่อขณะศึก พระเจ้าเชียงใหม่ได้ส่งสร้อยทอง และสร้อยฟ้ามาถวาย

พระพันวษาได้แต่งตั้งขุนแผนเป็นพระสุรินทรลือไชยมไหสุรย์ภักดี ไปรั้งเมืองกาญจนบุรี และได้แต่งตั้งพลายงาม

เป็น จมื่นไวยวรนาถ และประทานสร้อยฟ้าให้แก่พลายงาม จากนั้นก็ทรงจัดงานแต่งงานให้ ขณะที่ทำพิธีแต่งงาน

ขุนช้างได้วิวาทกับพลายงาม ขุนช้างได้ทุลพ้อง จึงโปรดให้มีการชำระความโดนการดำเนินาพิสูจน์ ขุนช้างแพ้ความ

พระพันวษาโปรดให้ประหารชีวิต แต่พระไวยขอชีวิตไว้ ต่อมาพระไวยมีความคิดถึง แม่จึงไปรับนางวันทองมาอยู่

ด้วยขุนช้างติดตามไป แต่พระไวยไม่ยอมคืนให้ ขุนช้างจึงถวายฎีกา พระพันวษาจึงตรัสให้นางวันทองเลือกว่า

จะอยู่กับใคร นางมีความลังเล เลือกไม่ได้ว่าจะอยู่กับใคร พระพันวษาทรงโกรธจึงรับสั่งให้ประหารชีวิต แม้พระไวย

จะขอภัยโทษได้แล้ว แต่ด้วยเคราะห์ของนางวันทอง ทำให้เพชรฆาตเข้าใจผิดจึงประหารนางเสียก่อน เมื่อจัด

งานศพนางวันทองแล้ว ขุนแผนได้เลื่อนเป็นพระกาญจนบุรี นางสร้อยฟ้าได้ให้เถรฆาตทำเสน่ห์ให้พระไวย

หลงใหลนางและเกลียดชังนางศรีมาลา พระกาญจนบุรีมาเตือน พระไวยโกรธล้าเลิกบุญคุณกับพ่อทำให้

พระกาญจนบุรีโกรธ คบคิดกับพลายชุมพลลูกชายซึ่งเกิดจากนางแก้วกิริยาปลอมเป็นมอญยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา

หวังจะให้พระไวยออกต่อสู้ จะได้แก้แค้นได้สำเร็จ พระไวยรู้ตัวเพราะ ฝิเปรตนางวันทองมาบอก พระพันวษา

ทรงทราบเรื่องโปรดให้มีการไต่สวน พลายชุมพลพิสูจน์ได้ว่า นางสร้อยฟ้ากับเถรฆาตได้ทำเสน่ห์จริงแต่นาง

สร้อยฟ้าไม่รับ จึงมีการพิสูจน์โดยการลุยไฟ สร้อยฟ้าแพ้ พระพันวษาสั่งให้ประหาร แต่นางศรีมาลาทูลขอไว้

นางสร้อยฟ้าจึงถูกเนรเทศกลับไปเชียงใหม่ และคลอดลูกชื่อ พลายงยัง ต่อมานางศรีมาลาคลอดลูกชาย ขุนแผน

จึงตั้งชื่อให้ว่า พลายเพชร เถรฆาตมีความแค้นพลายชุมพล จึงปลอมเป็นจระเข้ไล่กัดกินคนมาจากทางเหนือ

หวังจะแก้แค้นพลายชุมพล พระพันวษาโปรดให้พลายชุมพลไปปราบ จระเข้เถรฆาตสู้ไม่ได้ถูกจับตัวมาถวาย

พระพันวษา และถูกประหาร ในที่สุด พลายชุมพลได้รับแต่งตั้งเป็นหลวงนายฤทธิ เหตุการณ์ร้ายแรงผ่านไป ทุกคน

ก็อยู่ด้วยความสุข

ตัวอย่างบางตอน

อ้ายเจ้าชู้ลอมปอมกระหม่อมบาง

ลอยชายลากหางเที่ยวเกี้ยวหมา

ชิชะแบ่งจันทน์น้ำมันทา

หยิ่งหน้าสองแฉกเหมือนหางเป็ย

หมามันจะเกิดชิงหมาเกิด

มึงไปตายเสียเถิดอ้ายห้าเบี้ย

หน้าตาอย่างนี้จะเมีย

อ้ายมะม่วงหมาเลียไม่เจียมใจ

ที่มา : วรรณคดีไทย ของกุหลาบ มัลลิกามาส